3. 2. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka

Nový občanský zákoník zavádí do českého soukromého práva speciální právní konstrukci správy cizího majetku – svěřenský fond – a s tím související nové věcné právo, tzv. oddělené vlastnictví. Předlohou pro právní úpravu svěřenského fondu posloužila českému zákonodárci normativní úprava trustu v québeckém občanském zákoníku, která doktrinálně vychází z anglického trustu. Intence zákonodárce právně transplantovat doktrínu anglického trustu do českého právního prostředí autor tohoto příspěvku při znalosti teorie a praxe tohoto institutu namnoze vítá, jak je však podrobně pojednáno v tomto příspěvku, výsledek procesu je méně než uspokojivý.

Tento příspěvek se nejprve zabývá doktrinální inkompatibilitou *common law* a *civil law* a aspektem duality vlastnictví v *common law*, což je pojednání nezbytné pro následnou kritiku odděleného vlastnictví a s tím souvisejících aspektů právní úpravy svěřenského fondu. Analýzu v tomto směru provádí autor tohoto příspěvku na modelovém případu neoprávněného převodu majetku ze svěřenského fondu na třetí osobu a taktéž nabízí úvahy nad ochranou osob oprávněných ze svěřenského fondu. V reakci na to se vede v druhé části diskuse na téma analogické způsoby implementace anglického *trustu* do českého práva, se zvláštním zaměřením na italskou cestu ratifikací Haagské Úmluvy o právu rozhodném pro *trusty* a jejich uznání. Stěžejní je pak vyústění v závěrečné části, v níž autor tohoto příspěvku mj. polemizuje o tom, jaký význam má pro Českou republiku přijetí québecké koncepce *trustu*, zda se zákonodárce vůbec detailněji zabýval tím, jak se promítne teoretický koncept odděleného vlastnictví do praxe a zda je zvolený způsob právě tím nejvhodnějším. Dále jsou kladeny otázky ústavnosti zvolené konstrukce, do jaké míry se svěřenský fond ujme v České republice a zda se český zákonodárce neměl při transplanaci *trustu* vydat právě italskou cestou transpozice *trustu*.

I. Úvodní vymezení svěřenského fondu a trustu

Svěřenský fond a věcné právo oddělené vlastnictví jsou upraveny v ustanoveních §§ 1448 až 1474 nového zákona č. 89/2012, občanský zákoník (**NOZ**). V zájmu vědecké objektivity nutno upozornit, že přísně vzato není přesné považovat svěřenský fond výhradně za institut práva vlastnického, neboť ve skutečnosti kombinuje prvky věcněprávní a závazkové. Zmínit je však třeba, že se nejedná ani výhradně o závazkový právní vztah (například závazek ze smluv příkazního typu) a zároveň jej nelze

podřadit ani pod režim právnických osob (nejedná se ani o korporaci, spolek, fundaci ani nadaci), přestože se pojetím nejvíce blíží nadaci.

Svěřenský fond se vytváří buď vyčleněním a svěřením, nebo pořízením pro případ smrti, majetku z vlastnictví zakladatele správci, který se zaváže tento majetek k určitému účelu držet a spravovat. Elementárním předpokladem pro platný vznik svěřenského fondu je kumulativní naplnění těchto podmínek: vůle/záměr svěřenský fond založit, vyčlenění a převedení majetku na správce, akceptace majetku a závazek správce majetek spravovat, a specifikace účelu svěřenského fondu.

Svěřenský fond se do nové české úpravy dostává právní transplantací quebeckého trustu, ten zase doktrinálně vychází z anglického *trustu*.[1] Originární anglický institut *trustu* lze principiálně vymezit jako právní vztah, při němž vlastník podle *common law* – *trustee* – má povinnost podle *equity* držet (a spravovat) určitý majetek výhradně ve prospěch určité osoby – *beneficiary* –.[2] Pro tuto strukturu právních vztahů je příznačná nechuť z pohledu *civil law* (v českém kontextu je přesnější namísto pojmu *civil law* systém – užíván v anglo-americké komparatistice – hovořit o pojmu románsko-germánská právní tradice, popř. kontinentální právo; pro účely tohoto článku však autor bude používat prvně zvolený pojem, jímž má v souvislosti s českým právem namysli právě druhou uvedenou právní tradici) právníků akceptovat tezi, že „pouhý“ správce, který nemá žádný prospěch z majetku (*beneficial interests*), je jeho výlučným vlastníkem, jakož i tezi, že přestože je trustee výlučným vlastníkem majetku, věřitelé osoby *trustee* se z majetku nemohou uspokojit. Pro *civil law* právníky je proto snazší akceptovat smlouvu, na jejímž základě vlastník majetku převede na osobu *trustee* pouze právo dočasně majetek spravovat a vlastnické právo k majetku (*legal title*) si ponechá.

Idea *trustu* je považována za jeden z nejpřínosnějších prvků anglického práva, resp. právní vědy, neboť žádný jiný systém práva nemá vhodnější a flexibilnější prostředek pro správu majetku.[3] K institutu *trustu* je však třeba současně přistupovat s rezervovanou opatrností, neboť se jedná o právní oblast nesmírně složitou, kombinující pravidla *equity*, soudcovskou tvorbu práva a statuty *common law*; zároveň odráží více jak pět století trvající vývoj a obraz historických a sociologických konvencí minulé i současné anglické společnosti.[4] Uvedené společenské a právní roviny se přirozeně ovlivňovaly, navzájem prolínaly a syntetizovaly se na teritoriálně oddělených Britských ostrovech v charakteristický propracovaný a ucelený systém, který je však *per se* neslučitelný s *civil law*.

Jedny ze stěžejních doktrinálních překážek pro recepci *trustu* do *civil law* je z pohledu *common law* (i zde by bylo přesnější hovořit spíše o anglo-americkém systému, autor tohoto příspěvku však opět bude pro účely tohoto článku používat tento jednotný pojem) (i) neexistence typu věcných práv vyplývajících z *equity*, tzv. *equitable property rights* (o kterých bude pojednáno níže) a (ii) specifické formy vlastnictví k věci, tzv. *joint tenancy* (kdy dvě nebo více osob sdílí stejné vlastnické právo k věci), které umožní zbývající osobě trustee se stát výhradním právním vlastníkem původně společně vlastněné věci. Dále, z pohledu *civil law*, je to existence (i) dědického právo, při kterém nezcizitelné majetkové podíly k věci by přešly okamžikem smrti na dědice a (ii) společné právo manželů, v důsledku čehož by přeživší manžel měl přednost před právem upravujícím *trust*,[5] a (iii) principu *numerus clausus*.

II. Analogické konstrukce *trustu* jako výsledek doktrinální inkompatibility *common law* a *civil law*

Posledně zmíněné, princip *numerus clausus*[6] obsahující zároveň princip *specificity* (prvně formulovaný v roce 1888 v Německu v *Motive zu dem Entwurfe eines Bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich*…), vymezuje rozdíl mezi právy věcnými (*iura in rem*) a závazkovými (*iura in personam*) a vyčleňuje tak oblast věcných práv z práva závazkového. Podstata předmětného principu

spočívá v taxativním vymezení věcných práv a současném omezení smluvní volnosti, která je vlastní právu závazkovému. Uvedený princip tak v důsledku brání vytváření nových forem věcných práv na základě smluvních ujednání. To je překážka *a priori* neslučitelná s institutem *trustu*, který umožňuje téměř neomezené nakládání s majetkem (smluvním) vytvářením právních vztahů zcela dle vůle konstituentů vedených povětšinou za účelem vyhnout se *lege artis* právním omezením nebo zákonným povinnostem.

Za takového stavu se vcelku logicky jeví jako nesprávné očekávání, že by bylo možné institut *trust* vyjmout z celistvé množiny pravidel konstituovaných v rámci jedné právní tradice a *en bloc* jej transponovat do heterogenních národních právních předpisů států *civil law* tradice. Některé státy proto přistoupily k recepci *trustu* vytvářením analogických konstrukcí neodporujících ale základním principům *civil law*. Tyto byly vedeny buďto v rovině smluvního práva, příkladmo lze poukázat na tzv. *irrevocable mandate* v právní úpravě Mexika nebo Panamy, nebo právnické osoby v Lichtenštejnsku označené jako *Treuhanderschaft*[7], anebo *quazi* právnické osoby – mající s určitou mírou abstrakce povahu nadace bez právní subjektivity – québecký *trust*[8] (ve francouzském znění québeckého občanského zákoníku označený jako *fiducie*), a v neposlední řadě implementaci tradiční anglické doktríny *trustu* do právního řádu Louisiany[9] při užití civilněprávních definic, cílů a praxe. Takto by bylo možné pokračovat rovněž o různých formách *trustu* v právních řádech Etiopie[10], Izraele[11], Japonska[12], Jižní Afriky[13], Srí Lanky[14] nebo Taiwanu[15] (nebo o islámském *waqf*, zde je však nutno lehce korigovat tvrzení o formě *trustu*, neboť *waqf* se vyvíjel paralelně a zcela nezávisle na anglickém *trustu*, je však zajímavé jej zmínit).

III. Tematické vymezení tohoto příspěvku

V rámci tohoto příspěvku se autor s vědomím složitosti a rozsahu dané právní oblasti zaměří výhradně na oddělené vlastnictví a s tím související aspekty právní úpravy svěřenského fondu, kterou český zákonodárce systémově převzal z občanského zákoníku québeckého. Jde o pojednání nezbytné vzhledem k významu této elementární složky svěřenského fondu, neboť jako taková předurčuje jak charakter samotného svěřenského fondu, tak charakter tohoto nového věcného práva a rovněž tak povahu většiny práv a povinností osob zapojených v této struktuře, a v jejich vzájemné souvislosti pak vymezuje samotný institut svěřenského fondu vůči ostatním institutům českého právního řádu.

V předchozím odstavci uvedené skutečnosti mají vskutku celou řadu zásadních dopadů. Autor tohoto příspěvku se proto pokusí některé z nich ilustrovat na modelovém případu (vycházejícím ze svěřenského fondu založeného pro soukromé účely) s cílem podpořit argumentaci, že statusové podřazení analogické konstrukce *trustu* v souvislosti s českou právní úpravou pod režim odděleného vlastnictví není šťastné.

Na tomto místě je pak ještě zapotřebí poznamenat, že předmětem tohoto příspěvku nebude podrobné pojednání o anglickém *trustu*, byť se z právně-teoretického hlediska jedná o oblast velice zajímavou a podnětnou. Zároveň je však nepochybné, že jakýkoliv teoretický diskurs o české analogické konstrukci *trustu* nebude možné vést ani výhradně z pohledu kánonů *civil law*; autor tohoto příspěvku má tudíž za to, že při současných úvahách a budoucí aplikaci a interpretaci ustanovení o svěřenském fondu je třeba se v určitém rozsahu pohybovat v konturách originální anglické doktríny. V tomto duchu se rovněž povede tento příspěvek, a to v míře odpovídající jeho účelům a při vědomí složitosti a neobvyklosti tohoto institutu anglického práva.

IV. Oddělené vlastnictví jako reakce na neslučitelnost prvku duality vlastnictví s principy *civil law*

Vývoj doktríny *trustu* je nerozlučně spjat s konceptem *duality vlastnictví* (*duality of ownership*) v anglickém právu, založeném na paralelní existenci dvou historicky se na sobě nezávisle vyvíjejících množin pravidel, totiž *common law and equity*. Střechový termín duality vlastnictví vyjadřuje právní schéma rozdělení vlastnických práv k majetku na práva plynoucí jednomu z *common law* a na práva plynoucí druhému z pravidel *equity*. Uvedený aspekt anglického práva má celou řadu zásadních dopadů, v pojetí institutu *trustu* pak zcela zásadní, neboť majetek svěřený do *trustu* je ve vlastnictví správce *trustu* (*trustee*), který má tedy věcná práva k majetku plynoucí mu z *common law*, a osoba oprávněná z *trustu* (*beneficiary*) má k majetku věcněprávní nároky z *equity* (*equitable interests*). Je diskutabilní – a obecně na poli zahraniční odborné literatury o tom není shoda –, zda pod optikou *civil law* by bylo možné nároky z *equity* charakterizovat jako věcněprávní. Pro účely tohoto článku budeme z této premisy přesto vycházet.

Na pozadí civilněprávního principu *autonomie a nedělitelnosti vlastnictví* – samotné podstaty vlastnictví v pojetí *civil law* – prvně kodifikovaném v Justiniánově kodexu a poté za několik století – jakožto odrazu revolučního imperativu zrušení feudálního břemene – uzákoněném v článku 544 Napoleonova Občanského zákoníku, se nutně konstrukce *duality vlastnictví* jeví jako v zásadě neslučitelná se samotnou podstatou *civil law* (tedy i českého práva). Určitou analogii *trustu* lze sice přísně vzato nalézt ve feudální době v institutu *fideikomis*. Zde se však nabízí otázka, zda se zákonodárce ve snaze pokračovat v tradici kontinentálního práva[16] neměl inspirovat spíše tímto institutem majícím návaznost na římské právo, než tak specifickým produktem anglické jurisprudence. Zmíněná *civil law* tradice nepřipouštějící fragmentaci vlastnických práv má pak ve vztahu k vlastníku věci vyjádření v tom, že ten je absolutním a výhradním vlastníkem celé věci, popř. podílu na věci v případě podílového spoluvlastnictví.

Prvek duality vlastnických práv tak vytváří principiální překážku pro plnou transplantaci originární konstrukce *trustu* do *civil law*. Do centra legislativního zájmu se proto dostalo *patrimony by appropriation* (článek 1261 québeckého občanského zákoníku) vzniklé převedením majetku do *trustu*,[17] které má v českém právu vyjádření v ustanovení § 1448 odst. 2 NOZ, podle něhož vznikem svěřenského fondu vznikne oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku.

V. Vlastnictví nikoho jako výsledek odděleného vlastnictví

Věcné právo odděleného vlastnictví, vzniklé konstituováním svěřenského fondu, může předně vyvolávat pochybnosti, je-li konfrontováno s elementárním principem civilního práva *autonomie* a *nedělitelnosti vlastnictví*. Tuto problematiku však autor ponechá stranou, neboť podstatnější je, že podle článku 1261 québeckého občanského zákoníku vyčleněný majetek nezůstane ve vlastnictví zakladatele, vlastnictví k němu ale ani nepřejde na správce ani na osobu oprávněnou z *trustu*.[18] V souvislostech českého práva bude mít tento stav vyjádření v ustanovení § 1448 odst. 3 NOZ, podle něhož majetek ve svěřenském fondu není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.

Zatímco tedy v anglické doktríně je majetek v *trustu* ve vlastnictví jak osoby *trustee*, tak osoby *beneficiary*, v českém právu nebude ve vlastnictví nikoho. To zajisté neznamená, že okamžikem svěření majetku do svěřenského fondu se majetek stane *res nullius*, kterou si bude moci kdokoliv přivlastnit (ustanovení § 1045 NOZ). Podle uvedeného ustanovení NOZ bude totiž vlastnická práva k majetku vykonávat správce a ten bude podle ustanovení § 1456 občanského zákoníku majetek ve svěřenském fondu nejen spravovat, ale zároveň bude jako vlastník majetku zapsán ve veřejném seznamu.[19]

Takto zvolený způsob, jak obejít absenci duality vlastnictví v *civil law* systémech, je ovšem zcela nešetrný jak vůči základním principům *civil law*, tak samotné podstatě *trustu* a může *in extremis*

podkopávat v důvěru v tento institut a jeho praktické využití. Český zákonodárce totiž na jednu stranu výslovně odepřel věcná práva k majetku ve svěřenském fondu správci, ten však na stranu druhou bude ve veřejném seznamu uveden jako vlastník majetku. Při vší snaze porozumět motivaci českého zákonodárce, že odepřením věcných práv správci se zdůrazní, že správce nemá žádný požitek nebo prospěch z vlastnictví majetku (*beneficial interest*), víme-li, jaká je lidská tvořivost při ohýbání práva, která se v důsledku neliší od zneužívání práva, a jak je příznačná pro české prostředí, se při zkušenosti s událostmi věcí minulých lze obávat, že zavedení odděleného vlastnictví předznamená události budoucí.

VI. Modelový případ neoprávněného převodu majetku na třetí osobu

Jako situaci *par exemple* si lze v této souvislosti představit převod majetku ze svěřenského fondu, založeného pro soukromé účely (§ 1449 odst. 1 NOZ), jeho správcem na třetí osobu, a to v rozporu s povinnostmi při správě majetku a zákazem s majetkem jakkoliv nakládat, natož zcizovat jej. V takové situaci svědčí osobě *beneficiary* podle anglického práva jak postih vůči osobě *trustee* z titulů plynoucí mu z práva závazkového (*rights in personam*), tedy kupříkladu žaloba proti osobě *trustee* na náhradu škody pro neplnění povinností při správě majetku, tak navíc věcná práva (*rights in rem*), jako třeba právo sledovat majetek, právo jeho částečné kontroly a právo domáhat se jeho vydání na kterékoliv třetí osobě vyjma *bona fide* kupujícího. V souvislosti s tím má pak sám *beneficiary* ještě právo žalovat třetí osobu z titulu odpovědnosti za škodu.

Takto nahlíženo se konstrukce *trustu* v českém právu hroutí při konfrontaci s možnostmi obrany jak osoby oprávněné ze svěřenského fondu, tak zakladatele svěřenského fondu. Oběma totiž svědčí pouze deliktní postih vůči správci svěřenského fondu v režimu závazkového práva bez možnosti vymáhání majetku osobou oprávněnou ze svěřenského fondu vůči třetí osobě, neboť v české konstrukci nebudou svědčit oprávněné osobě žádná věcná práva k majetku, a dále bez možnosti domáhat se vrácení majetku zakladateli, neboť ten svěřením majetku do svěřenského fondu vlastnické právo k majetku pozbyl. Posledně zmíněné odráží princip, že jednou vyčleněný majetek si nelze po vzniku svěřenského fondu přisvojit zpět ani zrušit svěřenský fond, jestliže taková možnost nebyla ve statutu stanovena; naproti tomu v závazkovém právním vztahu lze po uzavření smlouvy její ustanovení měnit i smlouvu vypovědět popř. zrušit.

Podle (výhradního) názoru autora tohoto článku tak osobě oprávněné ze svěřenského fondu zbývá pouhá možnost domáhat se na třetí osobě náhrady požitků, k nimž by byla oprávněna z titulu práva na požitky z majetku ve svěřenském fondu, a to v režimu závazkového práva z titulu bezdůvodného obohacení třetí osoby. Že toto řešení není plně uspokojivé, naznačuje i fakt, že ani aplikace ustanovení o bezdůvodném obohacení by nebyla dostatečná, neboť požitky z majetku ve svěřenském fondu převodem na třetí osobu déle nemusí existovat a šance na uspokojení osoby oprávněné tak bude mizivá. Pro úplnost je třeba dodat, že osoba oprávněná ze svěřeneckého i zakladatel mohou podle § 1466 NOZ rovněž vznést námitku neplatnosti právního jednání správce, kterým poškozuje svěřenecký fond; tento nárok je však limitován absencí dobré víry třetí osoby, což je ovšem krajně nedostatečné, jak bude podrobněji uvedeno níže.

V exkursu do problematiky odděleného vlastnictví nad rámec tohoto hypotetického případu by bylo možné dále pokračovat například rozborem problematiky možnosti uspokojení věřitelů správce z majetku (zejména movitého) ve svěřenském fondu nebo otázky (ne)existence práva rozvedeného manžela na majetek ve svěřenském fondu, který vznikl smrtí rodiče druhého manžela.[20] To však autor nepovažuje za účelné, neboť jistě nelze v tuto chvíli předjímat všechny možné problémy v rovině soukromého práva a navíc je pravděpodobné, že dopad konceptu odděleného vlastnictví na jistotu a uspořádanost právních vztahů bude přesahovat až do režimu práva veřejného. Takto lze poukázat například na otázky daňové povinnosti plynoucí z vlastnictví nemovitosti, které jsou

součástí svěřenského majetku nebo problematiku předluženého majetku ve svěřenském fondu a s tím související úvahy o aplikaci insolvenčních předpisů na svěřenské fondy.

VII. Úvahy nad ochranou osoby oprávněné ze svěřenského fondu

1. Hypotetické ustanovení o vázanosti třetí osoby statutem svěřenského fondu

Ze shora uvedené znepokojivé situace absence žaloby na vrácení majetku plyne vzhledem k pozici zakladatele (dobrovolně se vzdá části majetku a svěří jej správci) i k pozici osoby oprávněné (může se jednat například o potomka zakladatele, na něhož chce zakladatele převést vlastnictví k rodinnému domu) nutnost důsledné ochrany těchto osob *a vice versa* odepření právní ochrany třetí osobě příslušnými zajišťovacími prostředky.

Podle názoru autora tohoto příspěvku by takové ochrany mohlo být dosaženo například výslovným ustanovením v zákoně, že třetí osoby jednající se správcem jsou vázány ustanoveními obsaženými ve statutu svěřenského fondu o omezeních vztahujících se k majetkovým dispozičním právům správce, a to navíc i v případě, že třetí osoba *nevěděla o existenci svěřenského fondu* (tedy byla v dobré víře ohledně toho, že svěřenský správce je vlastníkem majetku). Smyslem takovéhoto ustanovení by pak bylo subsumovat převod majetku, resp. právní vztah mezi správcem a třetí osobou pod režim svěřenského fondu a tím umožnit zakladateli a osobě oprávněné domáhat se přímo na třetí osobě vydání majetku získaného v rozporu se statutem svěřenského fondu z titulu závazku z deliktu (a nikoliv pouze z titulu závazku z bezdůvodného obohacení, jak uvedeno shora).

Zdůraznění absence prvku vědomí o existenci svěřenského fondu má za cíl upozornit na problematiku související s civilněprávním principem publicity věcných práv, který zakládá domněnku vlastnictví k věci. Takto se za vlastníka nemovité věci považuje osoba zapsaná v katastru nemovitosti, v případě věci movité primárně osoba, která věc drží nebo má u sebe (*possessio*). V anglickém právu je samotné *possession* jedním z věcných práv a požívá větší ochrany než vlastnické právo (s výjimkou *trustu*), v *civil law* však *possession* pouze prokazuje existenci vlastnictví k movité věci s výhradou tzv. lepšího práva třetí osoby k věci. Ve vztahu k nemovitému majetku ve svěřenském fondu to znamená, že třetí osoba by měla možnost se z katastru nemovitosti dozvědět, že tento majetek je součástí svěřenského fondu, neboť podle ustanovení § 1456 NOZ se do příslušného veřejného seznamu svěřenský správce zapíše jako vlastník s poznámkou „svěřenský správce“.

Problematická je však situace v případě, že třetí osobě je prodána movitá věc, o které tato třetí osoba nevěděla, že je součástí svěřenského fondu (např. z toho důvodu, že na existenci svěřenského fondu ji svěřenský správce neupozornil nebo se jednalo o podvodné jednání svěřenského správce a třetí osoby). Zde autor vychází z předpokladu – a skutečnost opačná mu není známa –, že v České republice nebude vytvořen speciální veřejný seznam movitých věcí, které jsou součástí svěřenského fondu. V takovém případě bude totiž třetí osoba moci v intencích ustanovení § 1111 NOZ argumentovat tím, že když svěřenský správce měl movitou věc u sebe, byla v dobré víře ohledně toho, že je jejím vlastníkem. Třetí osoba by se tak stala oprávněným vlastníkem věci a osoba oprávněná ze svěřenského fondu by vůči ní neměla jakýkoliv postih, a to ani v režimu bezdůvodného obohacení.

Tato argumentace tak vede k závěru o nutnosti upřednostnit ochranu osoby oprávněné ze svěřenského fondu před ochranou třetí osoby, byť by nabyla vlastnictví k movité věci od svěřenského správce v dobré víře. Samo znění NOZ pro to ale prozatím nedává jasný právní základ.

2. Povinnost převést majetek za cenu přiměřenou hodnotě věci

V souvislosti s *bona fide* třetí osobou je ještě nutné upozornit na § 1109 písm. c) NOZ, který stanoví, že vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil. Toto ustanovení autor tohoto příspěvku vykládá tak, že třetí osoba se stane vlastníkem movité věci, která je součástí svěřenského fondu, i v případě, že věděla o skutečnosti, že majetek je součástí svěřenského fondu a měla za to, že správce je oprávněn majetek převést. Podle uvedeného ustanovení tak k nabytí vlastnického práva k majetku ve svěřenském fondu postačí, aby třetí osoba zaplatila *jakoukoliv* úplatu, tedy třeba pouhou 1 korunu. Zákon totiž navíc neukládá povinnost zaplatit cenu přiměřenou hodnotě ceny věci, ale pouze (neurčitou) úplatu. Naproti tomu podle anglického práva podmínkou dobré víry třetí osoby jednající s osobou správce je především (nikoliv však jen) zaplacení takové ceny za majetek v *trustu*, jaká odpovídá tržní hodnotě majetku. Nebyla zaplacena tato cena, třetí osoba nebyla v dobré víře (a to i přesto, že nevěděla o existenci *trustu*) a jako taková nepožívá ochrany proti nárokům osoby *beneficiary*.[21]

3. Hypotetické ustanovení o přechodu povinnosti převést majetek

Shora zdůrazněnou nutností ochrany oprávněné osoby by se stejného výsledku – přiznání práva zakladateli či osobě oprávněné ze svěřenského fondu domáhat se vydání věci na třetí osobě v režimu závazku z deliktu – mohlo dosáhnout tím, kdyby zákon výslovně stanovil, že třetí osoba, která od osoby správce získá majetek ze svěřenského fondu, jenž byl správce povinen převést na osobu oprávněnou po zániku svěřenského fondu, je vůči osobě oprávněné zavázána stejnou povinností převést na ní majetek po zániku svěřenského fondu. Tedy ustanovení o zákonném přechodu povinnosti převést majetek na osobu oprávněnou ze správce svěřenského fondu na třetí osobu.

4. Nové věcné právo osoby oprávněné ze svěřenského fondu domáhat se na třetí osobě vrácení majetku

V úvodu tohoto příspěvku bylo zdůrazněno, že přistupovat ke svěřenskému fondu je dle názoru autora třeba v širokém uvážení originální anglické doktríny, kde má tento institut své kořeny. Ostatně i québečtí komentátoři předlohy, ze které vyšel český zákonodárce, zastávají názor, že québecký *trust* (stejně jako louisianská analogická konstrukce *trustu*), musí být kompatibilní s anglickým *trustem* (a to je závěr formulovaný v právním řádu, který je navíc ještě silně ovlivněn tradiční francouzskou právní kulturou historicky již z podstaty věci nepříliš otevřenou anglickému vlivu).[22]

Takto navržené nahlížení na svěřenský fond má nejen své doktrinální, ale i pragmatické důvody, neboť nabídne interpretaci umožňující překlenout koncepční problémy plynoucí z transplantace *common law* konceptu do *civil law* právního řádu. Ve vztahu k v tomto příspěvku analyzovaném prvku svěřenského fondu má úvaha v předchozí větě vyjádření ve snaze autora tohoto příspěvku nalézt prostředek ochrany slabé pozice osoby oprávněné ze svěřenského fondu, která je stran škály oprávněných nároků a prostředků ochrany svých práv podle českého právního řádu limitována, jak shora uvedeno, na nárok z titulu bezdůvodného obohacení.

Autor tohoto příspěvku se proto v tomto ohledu zamýšlí nad dalším nástrojem osoby oprávněné ze svěřenského fondu k vymáhání majetku na třetí osobě, a to v kontextu (i) principu sledování majetku (*the principle of tracing*), (ii) charakteru svěřenského fondu jako institutu věcněprávního a (iii) nového věcného práva odděleného vlastnictví.

Jde-li zejména o prvně zmíněný princip, ten, stručně řečeno, představuje *de facto* proces sledování majetku ve svěřenském fondu osobou *beneficiary* v případě jeho převodu na třetí osobu[23] a podle výsledku právo osoby *beneficiary* uplatnit příslušné nároky (*following claims*)[24], které má osoba

beneficiary vůči třetí osobě, a to například na vydání majetku, určení vlastnictví k majetku (*claim title to property*), nebo vydání věc, která byla pořízena za majetek ve svěřenském fondu.[25]

Podmínkou *sine qua non* funkčnosti jakékoliv analogické konstrukce *trustu* je, že je-li princip sledování majetku inherentní doktríně *trustu*, tak rovněž jakákoliv analogická konstrukce zakládající se na principech *trustu* musí týž nebo analogický princip sledování majetku obsahovat. Nic pak nevylučuje, aby uvedený princip spolupůsobil s věcněprávním charakterem svěřenského fondu, což by v souhrnu implikovalo, že právní nároky vyplývající z onoho principu by měly věcněprávní a nikoliv závazkověprávní charakter.

Při tomto náhledu by mělo platit, že má-li osoba oprávněná ze svěřenského fondu nárok na plody nebo užitky ze svěřenského fondu nebo právo na majetek (§ 1457 odst. 3 NOZ), měla by mít rovněž účinný věcněprávní nárok na vrácení majetku vloženého do svěřenského fondu, aby ten mohl plody nebo užitky poskytovat, nebo po jeho zániku bylo možné převést majetek do vlastnictví oprávněné osoby. Z povahy takovéhoto nároku se podává, že zamýšleným účelem by bylo spíše *restitutio in integrum* než *reivindicatio*.

Úvahy v tomto směru vycházejí z myšlenky, plynoucí ze samotné doktríny odděleného vlastnictví, že majetek ve svěřenském fondu není ve vlastnictví oprávněné osoby (ale ani správce nebo zakladatele), namísto toho je určen ke specifickému účelu (§ 1448 a § 1449 NOZ). Není tak podstatné, kdo takto účelově vázaný majetek vlastní, neboť majetek není ve vlastnictví nikoho. Účel svěřenského fondu není ani apriorně závislý na osobě správce, čemuž odpovídá i ustanovení § 1453 NOZ, podle něhož správcem může být každá svéprávná osoba. Rozhodný je tedy účel, a nikoliv vlastnictví k majetku, který má svěřenský fond plnit, přičemž soukromý účel svěřenského fondu (§ 1449 NOZ) musí vždy být ku prospěchu oprávněné osoby. Tato implikace sice přímo nevyplývá z ustanovení § 1449 NOZ, autor tohoto příspěvku ji však opět vyvozuje z jednoho z principů originární anglické doktríny *trustu*, a to z tzv. *beneficiary principle*. Ten byl prvně formulován ve věci *Morice v Bishop of Durham*[26] a jak jej shodně zdůraznil Lord Parker ve věci *Bowman v Secular Society Ltd*[27], v každém *non-charitable* (v českém pojetí soukromém) *trustu* musí být určitá osoba – tedy osoba *beneficiary* –, v jejíž prospěch může soud nařídit splnění určité povinnosti vedoucí k naplnění účelu smlouvy.

Z toho vyplývá, že podstatou oddělení majetku je splnění zamýšleného účelu. Účel tedy lpí na odděleném majetku, přičemž bez ohledu na osobu správce musí tento oddělený majetek sloužit po celou dobu trvání svěřenského fondu výhradně k prospěchu oprávněné osoby. S tím dále souvisí, že převod majetku na třetí osobu není důvodem zániku svěřenského fondu ve smyslu ustanovení § 1471 NOZ. *Ipso facto*, dojde-li k převodu majetku na třetí osobu, svěřenský fond, a tedy ani oddělené vlastnictví, nezaniká a oddělený majetek musí nadále plnit svůj účel.

Je proto na místě úvaha – a autor tohoto příspěvku zde pro názornost použije příměru s vlastnictvím věci –, že má-li vlastník věci věcné právo na její vydání, a tím na obnovu předešlého stavu, měla by rovněž osoba oprávněná ze svěřenského fondu mít v případě převodu majetku na třetí osobu věcné právo na vrácení věci do svěřenského fondu, čímž by se obnovil předešlý stav a svěřenský fond by tak mohl nadále plnit svůj účel.

Zde však vyvstává otázka – ve srovnání s právem na vydání věci, které vlastníkovi vyplývá z vlastnického titulu k věci – z jakého titulu by osobě oprávněné vyplývalo věcné právo na navrácení věci do svěřenského fondu. Řešení se zdá nabízet v úvaze, která by při vědomí specifičnosti tohoto nového věcného práva odděleného vlastnictví měla být zcela opodstatněná. Autor tohoto příspěvku má za to, že tím, že došlo k odejmutí vlastnického práva, které v sobě zahrnuje věcná práva *usus, fructus* a *abusus* umožňující realizaci užitné hodnoty věci, jeho vyčleněním z majetku zakladatele, vzniklo samostatné nové věcné právo oddělené vlastnictví, které v sobě musí taktéž zahrnovat příslušná věcná práva umožňující realizaci odděleného majetku.

Tím se dostáváme k podstatě shora vedené argumentace, že vznikem odděleného vlastnictví dal zákonodárce vzniknout novým věcným právům. Jedno z těchto nových věcných práv by bylo právo osoby oprávněné domáhat se na třetí osobě vrácení majetku vloženého do svěřenského fondu. Toto právo by koncepčně odpovídalo i dalším novým věcným právům, a to právu sledovat majetek a domáhat se jeho vydání na třetí osobě (rovnající se právům osoby *beneficiary* v anglickém právu podle shora uvedeného principu sledování majetku (*the principle of tracing*)), která by v české právní úpravě *ex lege* vyplývala z věcného práva odděleného vlastnictví.

Pak je ovšem nutno se rovněž tázat, jakým způsobem by osoba oprávněná ze svěřenského fondu uplatnila toto právo. Jak již shora uvedeno, zřejmě by se nejednalo o revindikační žalobu, neboť oprávněná osoba není vlastníkem účelově vázaného majetku. Mohlo by se jednat o žalobu funkčně obdobnou *actio pro socio* nebo spíše žalobu na obnovení předešlého stavu, kterou by mohla podat osoba oprávněná ve prospěch svěřenského fondu.

5. Nezařazení institutu svěřenství nařízené soudem, svěřenství ze zákona a zajišťovacího svěřenství do nového občanského zákoníku

Závěrem v souvislosti s ochranou osoby oprávněné ze svěřenského fondu pak stojí za zvláštní pozornost institut svěřenství nařízeného soudem (*constructive trust*), jehož absenci v nové české konstrukci považuje autor tohoto článku – i vzhledem k významu tohoto druhu *trustu* v anglickém právu – za jeden z nejzásadnějších nedostatků české právní úpravy. Tatáž situace, která je popsána výše, by totiž podle anglického práva byla řešena vytvořením svěřenství rozhodnutím soudu, a to uložením povinnosti třetí osobě spravovat majetek ve prospěch oprávněné osoby,[28] tedy stanovením závazku, který jde za hranice jakýchkoliv odpovědností, jež *civil law* nabízí. Profesor Hayton tento koncept popsal tak, že na třetí osobu byla uložena svěřenská (*trusteeship*) povinnost.[29] Třetí osoba by tak byla postavena do pozice správce, vůči níž by osoba oprávněná měla všechny příslušné právní prostředky ochrany svých nároků.

Na tomto místě lze tedy vyslovit podiv nad tím, že do zákonné úpravy svěřenského fondu v NOZ nejen nebyla začleněna možnost vzniku svěřenství ze zákona (*operation of law*, na jehož základě vzniká tzv. *resulting trust*), co je však horší, ani možnost vytvoření svěřenství rozhodnutím soudu (zmíněný *constructive trust*). Jedná se o druhy *trustu*, které jsou stejně významné, ne-li významnější, než *trust* založený z vůle zakladatele (*express trust*). Absence těchto institutů v NOZ je o to více zarážející, že oba jsou součástí québeckého občanského zákoníku, jež měl českému zákonodárci sloužit jako předloha. Konkrétně ustanovení článku 1262 québeckého občanského zákoníku stanoví, že „*a trust is established by contract,* […] *by will, or, in certain cases, by operation of law. Where authorized by law, it may also be established by judgment*“.

Institut *trustu* tak byl sice v ČR zařazen do NOZ „zásadním obsahovým převzetím analogických pasáží“, zároveň však byl redukován na jednu třetinu (sic). Základní systémové rozdíly nebyly podle všeho vůbec postřehnuty. Nejedná se nicméně o limitaci jedinou, neboť do české právní úpravy nebyla začleněna ani specifická úprava zajišťovacího *trustu*, která je zakotvena v québeckém občanském zákoníku v článku 1263[30], pokud ovšem tento institut zákonodárce nezamýšlel dovozovat z obecných ustanovení o zajištění a utvrzení dluhů (§ 2010 NOZ). Zajišťovací *trust* nahrazuje institut zástavního práva v případech, kdy je obtížné nebo nemožné naplnit všechny požadavky na zřízení zástavního práva. Modelovým případem je zřízení zajišťovacího *trustu* v případě, kdy by zástavní dlužník chtěl zastavit movitou věc, ale zástavu neodevzdat zástavnímu věřiteli. Obdobné variace zajišťovacích a finančních *trustů* vznikaly v reakci na dynamicky se rozvíjející ekonomiku západních států a potřebu flexibilně upravovat právní vztahy v moderní společnosti.

V obecnější rovině je třeba poznamenat, že i z těchto důvodů má dnes *civil law* minimální vliv na

mezinárodní scéně, neboť je považováno za nedostatečné pro regulaci mezinárodních finančních transakcí a mezinárodní obchod a jako takové není ani přijímáno jako modelový vzor pro formování nových právních řádů (například v osmdesátých a devadesátých letech, kdy docházelo k podstatným legislativním reformám v Číně, sice bylo německé právo zprvu považováno za vzor, to však do doby, než bylo zjištěno, že postrádá anglický institut *trustu*).[31] Jedním z mnoha důvodů, proč na mezinárodním poli je rozhodné anglické právo (a dále právo státu New York), je, že *civil law* pro svou rigiditu není schopno okamžitě reagovat na potřeby trhu a zároveň nenabízí instituty, které by uživatelé měli možnost modifikovat podle ekonomických potřeb. Celkově je tak na tomto přístupu patrný vytýkaný vývoj českého práva: Snažíme inspirovat institutem *trustu*, namísto však toho, abychom si jej osvojili, vytvoříme problematickou analogickou konstrukci vlastnictví nikoho s vysoce omezeným využitím, takže jedeme v protisměru, což v této zemi není na druhé straně až takovým překvapením.

VIII. Alternativní způsoby řešení absence prvku duality vlastnictví

Celá problematika úpravy odděleného vlastnictví, jak se objevuje v NOZ, je tak dobrým příkladem apriorního podrývání důvěry v legislativu. Obecná pravidla mají být jasná, konvergující k jednoduchosti a stabilitě. Konstrukce vlastnictví nikoho popírá podstatu civilněprávních věcných práv a jen stěží naplňuje postuláty, ze kterých má účinná legislativa vycházet. Diskuse na téma transplantace anglického *trustu* do českého práva proto implikuje z logiky věci zkoumání alternativních způsobů řešení neslučitelnosti duality vlastnictví s principy *civil law*.

Takto lze nejdříve odkázat na variantu, při které se vlastnická práva ponechají v rukou zakladatele a správci se svěří práva správy majetku po dobu trvání svěřenského fondu. Druhou variantou pak je, že oprávněným osobám se přiznají vlastnická práva s výhradou práva správy majetku správcem. Ve vztahu k tomuto konkrétnímu navrženému případu je ale nutno uvést, že takové situace nelze docílit přiznáním práva na majetek ze svěřenského ve smyslu ustanovení § 1457 odst. 3 NOZ, neboť toto ustanovení zcela jistě dopadá na situaci, kdy právo na majetek bude oprávněné osobě přiznáno až okamžikem zániku svěřenského fondu, nikoliv již při jeho trvání. Stejně tak si lze představit kombinaci obou variant, tedy, že zakladatel si buď ponechá vlastnická práva, nebo je daruje osobě oprávněné ze svěřenského fondu. Poslední myslitelnou variantou pak je, že vlastníkem majetku se stane *trustee* a jeho vlastnictví bude předmětem specifických omezení. V takovém případě bude mít *beneficiary* postavení a práva věřitele. Každé z uvedených pojetí má přirozeně své výhody a nevýhody, ty jsou však s ohledem na účel tohoto příspěvku méně významné. Tyto varianty vychází z v úvodu nastíněných analogických konstrukcí *trustu* a ilustrují, že se český zákonodárce mohl vydat i jiným směrem, než recepcí québeckého konceptu vlastnictví nikoho.

Ve snaze porozumět motivaci, která vedla k volbě konceptu odděleného vlastnictví recepcí – redukované – québecké konstrukce *trustu*, se autor tohoto příspěvku se zájmem začetl do důvodové zprávy k NOZ. Bez ohledu na to, že otázka formy vlastnictví majetku ve svěřenském fondu je zcela zásadní, se z důvodové zprávy toliko podává, že recepce québecké úpravy se jeví jako nejvhodnější. Tento závěr přitom postavil zákonodárce na premise, že (a) si právo Québecu zachovalo výrazný charakter kontinentálního práva, (b) québecký občanský zákoník zavedl dosti podrobná pravidla o správě cizího majetku a (c) jejich recepce se tak jeví funkční proto, že *trust* bude novým institutem v tuzemském právu.[32]

Striktním procesem logického výkladu *a maiori ad minus* by bylo možné dospět k závěru, že když má celé québecké právo výrazný charakter kontinentálního práva, tak i jeho prvek oddělené vlastnictví má charakter kontinentálního práva. Takové tvrzení je však jen stěží udržitelné, neboť vlastnictví nikoho zajisté není charakteristické pro kontinentální právo. A argumentace o podrobné úpravě předmětného institutu a funkčnosti jejich transplantace do nového institutu má nepochybně nulový

význam, jde-li o formu vlastnictví k majetku ve svěřenském fondu.

Takto nazíráno se tedy zjevně nabízí závěr, že se český zákonodárce otázkou formy vlastnictví zřejmě specificky nezabýval a přejal celý québecký koncept *trustu* čistě z důvodu účelnosti nebo administrativní jednoduchosti takovéhoto řešení. Zákonodárce se tak zřejmě nezabýval ani zvláštní ochranou oprávněné osoby a konečně ani svěřenstvím ze zákona, na základě rozhodnutí soudu ani zajišťovacím svěřenstvím.

IX. Uznání *trustu* založeného podle cizího práva

1. Úvodní noticka o roli soudců

V souvislosti s možnými způsoby transplantace anglického *trustu* do českého právního řádu autor tohoto článku dále vyjadřuje ne zcela jednoznačný souhlas se samotným institutem svěřenského fondu, nikoli však stran samotných intencí zákonodárce tento institut zavést do českého práva, což je ostatně v souladu s obecným trendem, který se prosazuje mezi *civil law* státy, a který autor tohoto příspěvku při povědomí anglického práva *trustu* a téměř neomezených užitných vlastností tohoto institutu namnoze vítá, ale spíše se způsobem recepce do českého práva tím, že se vytvoří analogická struktura.

Anglické právo *trustu* lze považovat – a z pohledu *common law* soudců a zahraničních komentátorů se tak skutečně činí – za vyzrálé a v podstatných aspektech ustálené. Autor si proto klade otázku, jaký smysl má vytváření nových forem *trustových* konstrukcí, neboť to s sebou nutně nese nemálo problémů, počínaje jejich samotným koncepčním vymezením a řešením inkompatibility duality a nedělitelností vlastnictví, přes formulování nových lingvistických výrazů pro již po staletí se vytvářející schémata nebo přes problematiku zastavení dalšího vývoje institutu *trustu* jeho zakotvením do kodifikačního instrumentu a konče problematikou soudcovské interpretace práva, která bude s takto vytvořenými novými formami *trustu* konfrontována.

Posledně zmíněné souvisí s legislativním ukotvením *trustu* za situace, kdy *trust* byl vždy výhradní doménou anglických soudů. V Anglii je s ohledem na rozmanitost *trustu* legislativní intervence omezena primárně na administraci *trustu*, hmotněprávní aspekty *trustu* jsou stále ponechány stále především soudcovské tvorbě práva. I v kontextu českého práva tak bude nutné očekávat notnou dávku invence ze strany obecných soudů při interpretaci toliko dvaceti sedmi (sic) zákonných ustanovení, která zdaleka nemohou upravit (a ani neupravují) veškeré rozmanité situace, *trustové* právní vztahy a složitost tohoto institutu. Kreativita českých soudců bude navíc muset být o to větší, že nebudou pracovat, jak jejich angličtí kolegové, s koherentním systémem zákonných a soudcových pravidel ani ustáleným právním institutem, který je navíc v českém právu tak zásadním způsobem redukován. Je otázkou, zda lze od českých soudců – s ohledem na jejich kapacitní a časové možnosti, znalost související právní teorie *trustu*, nadhled a zajisté ochotu – takový přístup k právní úpravě svěřenského fondu očekávat.

2. Úmluva o právu rozhodném pro trusty a jejich uznání

Je tak podle autora tohoto článku celkově otázka, zda místo řešení zvoleného českým zákonodárcem by nebylo bývalo uspokojivější, kdyby k právní transplantaci *trustu* došlo na základě uznání cizího (například anglického) *trustu*, což by umožnila ratifikace *Úmluvy o právu rozhodném pro trusty a jejich uznání* (*The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on Their Recognition*), která vstoupila v platnost 1. ledna 1992 (**Úmluva**).

Úmluva byla připravena pod auspicii Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (*The*

Hague Conference on Private International Law) úsilím a snahou o vzájemné porozumění *common law* a *civil law* právníků. Úsměvnou historku v této souvislosti vzpomněl Prof. Paul Matthews na přednášce na King's College London v rámci kurzu *International & Comparative Trust Law* (který Prof. Matthews vyučuje a taktéž založil společně s věhlasným Hon Mr Justice Davidem Haytonem, a který je jediným takto obsahově koncipovaným kurzem na světě). Při jedné z prvních zasedání konference, kdy měl být v článku 2 definován institut *trutu*, se *civil law* právníci, neznalí tohoto institutu, odebrali s poklonou na delší oběd a ponechali kolegy z *common law*, aby v mezidobí formulovali příslušnou definici. Jakmile se však vrátili, k velkému překvapení zjistili, že mezi jejich kolegy stále probíhala litá disputace, která ani během těch několika hodin nevyústila v souhlasnou jednovětou definici. Takže se údajně opět zdvořile uklonili a odešli na odpolední čaj. Z toho je patrné, jak složitý je institut *trustu* a jak problematické mohou být jakékoliv kodifikační snahy originální anglické doktríny *trustu*, natož pak vytváření jejich analogických konstrukcí.

Pojednávat o uznání *trustu* podle Úmluvy by zcela jistě vybočilo z předmětu a zejména rozsahu přijatelného pro tento příspěvek, pro jeho účely postačí několik následujících poznámek. Úmluva nezavádí *common law trust* do národních právních předpisů smluvních států. Úmluva toliko zakotvuje obecná pravidla mezinárodního práva soukromého o právu rozhodném pro *trusty* a důsledky uznání *trustu* založených podle cizího práva. V praktické rovině má Úmluva ten význam, že obecné soudy smluvních států jsou napříště povinny uznat *trust* založený podle cizího práva, namísto toho, aby *trustové* konstrukce přirovnávaly k vlastním vnitrostátním konceptům.

Soudy *civil law* jurisdikcí totiž do doby ratifikace Úmluvy měly tendence považovat *trusty* zejména za smluvní právní vztahy, méně pak za zastoupení nebo právnické osoby (např. nadace v případě *charitable trust*). Soudy tak činily procesem posouzení charakteru *trustových* právních vztahů a jejich postavením na roveň takovým právním institutům, které z hlediska jejich právních účinků měly k *trustu* nejbližší vztah. Takto postupoval kupříkladu odvolací soud v Paříži ve věci *Courtois v De Ganay*[33], když považoval *trust* za specifický typ reciproční smlouvy. Příznačně pro *civil law* soudy se s *trustem* vypořádal švýcarský federální soud ve věci *Harrison v Crédit Suisse*[34], když rozhodl, že se *trust* v dané věci přirovnal k soustavě několika vzájemně se podmiňujících smluv, mezi něž patřila mandátní smlouva, smlouva darovací, smlouva o převodu majetku a smlouva ve prospěch třetí osoby. Obdobně lucemburský soud ve věci *Faillité Four Seasons Overseas NV v SA Finimtrust*[35] pokládal *trust* za mandátní smlouvu.

V kontextu případné ratifikace Úmluvy Českou republikou by to znamenalo, že by český zakladatel mohl založit *trust* – ohledně českého majetku ve prospěch českých oprávněných osob – podle cizího práva, tedy např. podle anglického práva nebo práva státu Jersey, a jako takový by byl, s výhradou omezení stanovených Úmluvou, například rozpor s veřejným pořádkem nebo základními principy českého právního řádu, uznán na území České republiky.

V rámci shora uvedeného pojednání o vlastnictví k majetku v *trustu* je na tomto místě ještě vhodné uvést, že podle Úmluvy by majetek vlastnila osoba *trustee*, a to odděleně od svého osobního majetku, a tento majetek v trustu by byl nedotknutelný právními nároky věřitelů, manžela a dědiců osoby *trustee*.[36]

3. Italský přístup k trustu

Vzorovým státem, který se vydal procesem právní transplantace *trustu* ratifikací Úmluvy, je Itálie. To je o to zajímavější, že Itálie je modelovou zemí *civil law*, kde historicky *ex definitione* působilo římské právo. Ratifikaci Úmluvy lze dokonce považovat za mimořádný okamžik v moderní historii italského práva, který zásadním způsobem ovlivnil ráz italského práva. Jestliže totiž institut *trustu* celosvětově vzbuzuje pozornost a některé státy přistoupily k jeho transplantaci opatrným vytvářením analogických konstrukcí, tak v Itálii se (zejména anglický) *trust* stal předmětem zájmů na všech

úrovních právní profese, prostředkem úpravy právních vztahů v rovině komerční, finanční i soukromé italskými občany, řešením pro situace, na které nebylo možné aplikovat italské právo – spíše než jako nástroj pro vyhnutí se určité, třeba daňové, povinnosti – a odstartoval tak novou éru v italské společnosti.

Během krátké doby se *trust* – založený nejčastěji podle anglického práva nebo práva Jersey – vykrystalizoval v tzv. *trust interno* a jeho popularita mezi italskými občany byla nečekaná. *Trust* začal být používán k úpravě rodinných vztahů, k ochraně rodinného majetku před věřiteli podnikajícího manžela, k ochraně menšin či postižených lidí, k úpravě majetkových poměrů mezi manžely a po smrti jednoho z manželů nebo pro případ rozvodu manželství. Rozhodující dopad však měl především v komerční a finanční sféře. *Trust* jednak započal hrát stěžejní roli při ochraně právních vztahů, a to nahrazením zajištění ve formě zástavy movitou nebo nemovitou věcí, jednak nabídl zcela nový koncept pro financování nových projektů a správu ať už akcií nebo částečného podílnictví na majetku (*time-sharing*), ale taktéž správu obchodních společností, mezigeneračních převodů podnikání a v neposlední řadě insolvenčních věcí.[37]

Že *trust interno* je institut naprosto přípustný a kompatibilní s italským právem a že italští občané jsou oprávnění založit v Itálii *trust* podle cizího práva, prokazuje rozhodovací praxe italských soudů.[38] Nad problém s uznáním anglického *trustu* při existenci principu *numerus clausus* se italské soudy přenesly v souladu s Úmluvou tvrzením, že *trust* nevytváří nové věcné právo, ale že majetek v *trustu* je jednoduše převeden na osobu *trustee*, který má povinnost majetek spravovat.[39] Zmínit je ještě vhodné, že namítaná problematika kolize *trustu* s dědickým právem není podle italských soudů natolik významná, aby založila neplatnost *trustu*.[40]

Celkově lze zřetelně vnímat velmi vstřícný postoj italských soudů vůči *trustům* založeným podle anglického práva, neboť italské soudy – jejichž judikatura je v českém prostředí málo známá a často podceňovaná – patřičně oceňují jejich unikátní funkčnost a propracovanost. *Trust* založený podle cizího práva se tak během několika let bez problémů integroval do italského právního řádu i běžného života, a to do té míry, že *trust* se již déle nepovažuje za cizí institut, ale za domestikovaný. [41] Nelze tak než dovodit, že transplantace *trust* cestou ratifikací Úmluvy byl ze strany italského parlamentu úspěšným počinem.

X. Závěr

Jestliže bylo v úvodu konstatováno, že autor tohoto příspěvku nepovažuje statusové podřazení české analogie *trustu* pod režim odděleného vlastnictví v nové české právní úpravě za vhodné a pokusil se současně demonstrovat, že (nejen) z tohoto důvodu bude svěřenský fond předmětem kontroverze, stojí za to poukázat na skutečnost, že v zahraniční je problematika odděleného vlastnictví předmětem již déle trvající intenzivní debaty. Zahraniční komentátoři mnohdy vyjadřují rozpaky nad způsobem konstituování tohoto konceptu v *civil law* a přiklánějí se k závěru, že se *civil law* zákonodárce – a platí to zejména o tom quebeckém – měl s problematikou umístění právního titulu (tj. věcného práva) k majetku lépe vypořádat. Vhodně v tomto ohledu polemizuje profesor Brierley, podle něhož tato situace vyvolává vážné jurisprudenční problémy, neboť osoba *trustee* se jeví spíše jako dlužník osoby *beneficiary*, a dále upozorňuje, že québecký občanský zákoník nedostatečně spoléhá pouze na vyjádření vůle, že majetek má sloužit určitému účelu, aniž by byl ve vlastnictví kohokoliv. Profesor Brierley rovněž vyjadřuje neporozumění, proč zákonodárce zvolil tuto konstrukci, když buď mohl přijmout ideu duality vlastnictví, nebo zachovat dosud zvolené pojetí *sui generis* formy vlastnictví osoby *trustee* a v neposlední řádě „zosobnit" *trust*, což navíc bylo již dříve doporučeno jako cesta, kterou by měl québecký zákoník zvolit.[42] Ohledně zmíněné formy vlastnictví k *trustu sui generis* autor tohoto příspěvku upřesňuje, že tuto koncipoval – ve snaze vnést do problematiky původní québecké právní úpravy prvek jistoty – Nejvyšší soud Kanady, když ve věci

Royal Trust Co. v Tucker přiznal osobě *trustee sui generis* formu vlastnictví majetku v *trustu*, která je sice neslučitelná s *civil law*, pro účely konstituování *trustu* však podle Nejvyššího soudu nicméně zcela aplikovatelná.[43]

S tím vystupuje do popředí otázka, jaký význam má pro Českou republiku recipovat québeckou koncepci, a to navíc podstatně redukovanou. Do českého práva totiž bylo podle autora tohoto článku recipováno zdaleka ne nejvhodnější věcné právo odděleného vlastnictví a ještě k tomu byly při „opisování" (záměrně?) vynechány dvě podstatné náležitosti québecké konstrukce. Nabídnuto tak v ČR bude vlastnictví nikoho a toliko svěřenský fond založený z vůle zakladatele, což je velmi nedostatečné. Násilně limitovat okruh využití *trust* za situace, kdy ten nachází v moderní tržní společnosti stále nová uplatnění, je cesta nikam, proces reformy musí totiž probíhat směrem nahoru, tedy cestou evoluce. Opačný směr se nazývá devoluce a o tu není třeba stát.

V úvahách lze dále pokračovat ve směru, zda se zákonodárce vůbec detailněji zabýval tím, jak se promítne teoretický koncept odděleného vlastnictví do praxe. Při vědomí složitosti tohoto právního institutu by bylo lze očekávat hlubší diskusi a především posouzení relevantních a rozhodných kritérii pro příjetí dané analogické konstrukce – když právě k právní transplantaci doktríny *trustu* do českého právního řádu zákonodárce přistoupil –, namísto toho, aby zákonodárce založil volbu québecké právní úpravy pouze na premise vhodnosti vyplývající z důvodů, že si québecké právo zachovalo podobu kontinentálního práva a nabízí podrobná pravidla (která, jde-li o svěřenský fond, resp. québecký *trust*, ve skutečnosti zdaleka podrobná nejsou), tedy důvodů, které mají ve vztahu ke koncepčnímu vymezení a při uvažování kompromisu při nastolení rovnováhy při přijímání anglického institutu vycházejícího z prvku neslučitelného s *civil law* do *civil law* nepodstatný význam.

Tento pokus o právní transplantaci *trustu* dále vybízí k otázce, jak je možné, že se ve snaze vytvořit moderní soukromoprávní zákoník – ve vztahu k *trustu* převzetím zahraniční právní úpravy – vybere z široké škály možností právě ta, která je podle všeho jednou z nejméně vhodných, a její nedostatky se ještě prohloubí zásadním funkčním omezením zvoleným českým zákonodárcem bez materiálního odůvodnění. To je o to více zarážející, že se zákonodárce mohl přinejmenším inspirovat *Principy Evropského Trustu* (*The Principles of European Trust Law*), které formulují doktrínu anglického *trustu* v podobě reflektující povahu *civil law* a nabízí tak ucelený systém pravidel, jenž je s to být implementován do právních řádů Evropských států. Pokoušíme se tak sice přiblížit na dohled západní společnosti, ale opatrně a pravděpodobně kontraproduktivně, tedy s vysokým rizikem právní nejistoty, takže se po pokusech o re-civilizaci zmůžeme dostat zase tam, kde se právě nalézáme. A navíc, jestliže první pokusy o rekodifikaci soukromého práva sahají do doby před rokem 1993, nezbývá než dodat, že dvacet let trvající reforma nevedla k obecně uspokojivým výsledkům. (Autor tohoto příspěvku upřesňuje, že nehovoří o NOZ jako celku, byť i některá další ustanovení vybízí ke kritickým úvahám, ale toliko čistě o svěřenském fondu, a ještě přesněji, pouze o prvních asi třech paragrafech tohoto institutu.)

Mimo ryze komparativněprávní a civilistické otázky se v souvislosti s českou konstrukcí *trustu* navíc jasně otevírá i otázka ústavnosti zvolené konstrukce, a to zejména jejího souladu s právem vlastnit majetek a právem na účinnou soudní ochranu – naléhavých zejména z hlediska osoby oprávněné ze svěřenského fondu – ve smyslu Listiny základních práv a svobod a také Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Reálně tak hrozí, že svěřenský fond bude dříve či později podroben u Ústavního soudu, popř. Evropského soudu pro lidská práva zkoušce, zda vyhovuje uvedeným ústavním resp. smluvním imperativům.

V logice věcí minulých si autor tohoto příspěvku tudíž není jist, do jaké míry se svěřenský fond ujme kupř. v rodinném právu a každodenních právních vztazích, tedy v oblastech, ze kterých anglický *trust* vzešel a v níž má v kontinentální Itálii jedno z nejširších uplatnění. Institut svěřenského fondu tak bude nakonec pravděpodobně využíván zejména v oblasti kolektivního investování, správy

majetku, jako zajišťovací institut, nebo za účelem snížení daňové povinnosti, což nelze a priori odsuzovat, neboť to je účelem *trustu* i v jeho anglické vlasti, jedním dechem je ale třeba dodat, že je to pouze jeden z mnoha jeho účelů. Nicméně i v samotné obchodní sféře tento nově konstruovaný specifický institut bude vyvolávat míru nejistoty a problémů – což není v obchodním kontextu zajisté žádoucí – plynoucí byť už třeba z neznalosti podstaty svěřenského fondu podnikateli (a koneckonců i jejich právními či daňovými poradci). Bude mimochodem zajímavé sledovat, jak se se svěřenským fondem vypořádá zákonodárce po stránce daňové, a zda se idea *trustu* z důvodu nevhodně stanovené daňové povinnosti fakticky nevypaří jako pára nad hrncem. Zbyde po ní dobrý úmysl a nepoužitelný či nevyužívaný institut. Autor tohoto příspěvku pevně doufá, že se tato vize nenaplní a scénář nepoužitelnosti nebude nevyhnutelným vyústěním této české analogické konstrukce trustu.

Celkově, zavedení hybridní konstrukce *trustu* v českém právu tak vyvolává více problémů, než kolik jich bude dost možná schopno řešit. To vede autora tohoto článku k úvaze o přijetí *trust* procesem přesně opačným, než který zvolil český zákonodárce, a který by se inspiroval italskou cestou. Italská cesta uznání cizozemských *trustu* je totiž fakticky shodná, jakou autor tohoto příspěvku zastává, přičemž vydat se po ní by bylo možné i za současné situace, kdy do českého práva bude zaveden institut svěřenského fondu. Je totiž naprosto myslitelné, že paralelní ratifikací Úmluvy by mohlo být dosaženo situace, kdy by bylo možné založit buď trust například podle anglického práva, nebo svěřenský fond podle práva českého. Stejně tak by si bylo možné představit buďto nabídku možnosti aplikovat na svěřenský fond (třeba i v omezené míře) cizí právo obsažená ve formě zákonného ustanovení v NOZ, tak jak to umožňuje lichtenštejnské právo (přitom Lichtenštejnsko ještě navíc ratifikovalo i samotnou Úmluvu) nebo normativní ustanovení o rozhodném právu opravňující zakladatele založit přímo *trust* podle cizozemského práva, přičemž v případě absence výslovné nebo implicitní volby práva by aplikovalo právo *trustu* nejblíže společné, tedy volbu, kterou v článcích 3107 – 3108 nabízí i samotná québecká právní úprava. Autora tohoto příspěvku tyto okolnosti vedou k výzvě k debatě o zvážení buď ratifikace Úmluvy, nebo doplnění předmětných ustanovení do zákonné úpravy svěřenského fondu v NOZ.

Mgr. Filip Čeladník LL.M.
usazený evropský advokát v Londýně
a advokát v Praze

web: www.celadnik.com
e-mail: filip@celadnik.com
Tel.: +420 602 777 189 | +447 445 683 815

---

[1]Srov. např. A. Morrissette, Réforme du Code civil: Fiducie (1993) 15:3 R.P.F.S., 737.
[2] G. Thomas a kol., The Law of Trusts 2 ed, Oxford University Press Inc., 2010, s. 11.
[3] Srov. L.A. Wright, Trusts and the Civil Law – A Comparative Study, 6 W. Ontario L. Rev. 114, 1967.
[4] Vtipně William S. Holdsworth (1945) poznamenal, že rodiče trustu byly Strach a Podvod a chůvou

byly Soudy Svědomí (Courts of Conscience).
[5] Srov. D. Hayton, The International Trust 3rd Ed., Jordan Publishing Ltd, 2011, s. 161.
[6] Srov. např. V. Bolgár, Why No Trusts in the Civil Law?, The American Journal of Comparative Law, Vol. 2., No. 2, 1953.
[7] Law of Persons and Association, články 897-932.
[8] Code Civil, články 1260-1370.
[9] Trust Code. Více v K.V. Lorio, Louisiana Trusts: The Experience of a Civil Law Jurisdiction With the Trust, 42 La. L. Rev. 1721, 1981.
[10] Code Civil, články 516-541.
[11] Trusts Law.
[12] Trusts Act.
[13] Trust Property Control Act.
[14] Trust Ordinance No. 9.
[15] Trust Law.
[16] Důvodová zpráva, s. 353.
[17] Podle uvedeného ustanovení článku 1261 Civil Code the trust patrimony, consisting of the property transferred in trust, constitutes a patrimony by appropriation.
[18] Ustanovení článku 1261 Civil Code stanoví, že none of the settlor, trustee or beneficiary has any real right in the property transferred in trust.
[19] Srov. T. Honoré, On Fitting Trusts into Civil Law Jurisdictions, Oxford Legal Studies Research Paper. No. 27/2008, dostupný >>> zde.
[20] Srov. A.H. Oosterholt, The New Quebec Trust, 10 Est. & Tr. J. 322, 1990.
[21] Srov. S. Banakas, Understanding Trusts: A Comparative View of Property Rights in Europe, 2006, dostupný >>> zde.
[22] Přednáška Prof Paula Matthewse, King's College London, University of London, 2012.
[23] Boscawen v Bajwa [1996] 1 WLR 328.
[24] Foskett v McKeown [2001] 1 AC 102.
[25] G. Thomas a kol., The Law of Trusts 2 ed, Oxford University Press Inc., 2010, s. 985 a násl.
[26] Morice v Bishop of Durham [1805] EWHC Ch J80.
[27] Bowman v Secular Society Ltd [1917] AC 406.
[28] Re Montagu [1987] Ch 264; Polly Peck v Nadir [1992] 4 ALL ER 769; Bridgman v Green (1755) 24 Beav 382, a další.
[29] A. Underhill, D. Hayton, Law of Trusts and Trustees, 17et edn, Butterworths, 2006, s. 403.
[30] The purpose of an onerous trust established by contract may be to secure the performance of an obligation. If that is the case, to have effect against third persons, the trust must be published in the register of personal and movable real rights or in the land register, according to the movable or immovable nature of the property transferred in trust.
[31] Přednáška Prof Paula Matthewse, King's College London, University of London, 2012.
[32] Důvodová zpráva, s. 353.
[33] 1971 Rev cr de dr int pr 518, 1973 Clunet 201.
[34] ATF 96, 1970, II 79.
[35] 1972 Rev cr de dr int pr 51.
[36] D. Hayton, The International Trust 3rd Ed., Jordan Publishing Ltd, 2011, s. 163.
[37] Srov. D. Hayton, The International Trust 3rd Ed., Jordan Publishing Ltd, 2011, s. 793.
[38] V rozmezí let 1992 až 2012 bylo italskými soudy vydáno více jak 200 rozsudků týkajících se trustu. Viz J. Koessler, Is There Room for the Trust in a Civil Law System? The French and Italian Perspectives, 2012, dostupný >>> zde.
[39] Srov. např. rozhodnutí soudu v Boloni ze dne 16.6.2003, T & AF, 2003, 580; rozhodnutí soudu v Benátkách ze den 4.1.2005, T & AF, 2005, 245; rozhodnutí soudu ve Florencii ze dne 2.6.2005, T & AF, 2006, 89.
[40] Srov. např. rozhodnutí soudu v Benátkách ze den 4.1.2005, T & AF, 2005, 245.

[41] Více J. Koessler, Is There Room for the Trust in a Civil Law System? The French and Italian Perspectives, 2012, dostupný >>> zde.
[42] J.E.C. Brierley, The New Quebec Law of Trusts: The Adaptation of Common Law Thought to Civil Law Concepts, Droit québécois et droit français: communauté. concordance, autonomie, Association Henri Capitant, 1994, s. 383-393.
[43] Royal Trust Co. v Tucker [1982] 1 S.C.R. 250.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Péče rodičů po novele od 1.1.2026
- K ukončování služebního poměru po novele zákona o státní službě
- Aktuality z práva internetu: kybernetická bezpečnost a online řešení sporů
- Zelené standardy pro výstavbu a renovace: jaké povinnosti přinese nová evropská úprava?
- Byznys a paragrafy, díl 25.: Započtení
- Zrušení bytového spoluvlastnictví včetně limitů soudní ingerence
- 2. díl ze série Pravidla a odpovědnost při provozování zimních sportů: Povinnosti provozovatele při závodech a trénincích: zabezpečení tratí a oddělení veřejného a sportovního provozu
- Protokol o předání díla jako podmínka zaplacení jeho ceny a k možné změně soudní praxe
- Rozsáhlá novela rodinného práva účinná od 1.1.2026
- Judikatura: smluvní sjednání prekluzivní lhůty je obecně platné (FIDIC)
- Civilněprávní prostředky ochrany při koupi falzifikátu